

Encara llegiu premsa?

El flux de les idees requereix conceptes, paraules, experiències i coneixements, i també el silenci i la reflexió de l'escriptura. Imprès, el debat és més profund.

Margarida Boladeras

Ha estudiat Filosofia a Barcelona i també a Set del Llenguadoc i a Mannheim (Alemanya), on amplià les investigacions per al seu doctorat. Llicenciada i doctora en Filosofia per la Universitat de Barcelona, actualment és catedràtica de Filosofia del Dret, Moral i Política d'aquesta mateixa Universitat.

Ha estat degana de la facultat de Filosofia de 1986 a 1989; col·laboradora del *Diari de Barcelona* durant dos anys i, ocasionalment, d'altres diaris. El 1989 guanyà el premi d'assaig Joaquim Xirau de l'Ateneu Barcelonès amb *Jocs de vida. Reflexions sobre la cultura i la condició humana* (Barcelona, Ed. 62, 1990). Altres llibres publicats: *Metodologia de la ciència* (1982), *Razón crítica y sociedad* (1985), *Libertad y tolerancia. Éticas para sociedades abiertas* (1993). Ara treballa en la publicació d'una obra sobre l'ètica i la filosofia política de J. Habermas.

Quin interès pot tenir llegir premsa avui? No és ja un arcaisme superat per la TV, els textos, els missatges d'ordinador, etc.? Pel que fa a transmissions de notícies i difusió de cultura, la premsa es troba en desavantatge respecte a altres mitjans de comunicació que són més ràpids, més espectaculars i tenen una capacitat més gran de penetració social. És una espècie a extingir?

Caminem ràpidament cap a les transmissions de tota mena per cable i via satèl·lit. Ja és una realitat compaginar el telèfon amb el fax i l'ordinador, i no trigaran a venir altres receptors de gràfics i d'imatges. El suport del paper per a la tramesa de textos pot ser efímer, però i l'escriptura? Podem prescindir de l'escriptura?

La premsa escrita començà essent un invent que posava en mans de comerciants, empresaris, polítics i ciutadans les notícies importants per les seves activitats econòmiques i cívi-ques; és ja un mite parlar dels temps heroics dels periòdics fets per mitja dotzena de persones i amb poquíssims recursos. Però hi hagué una expansió, el segle passat i, després, s'ha arribat a la situació actual, en la qual ha esdevingut un fenomen social lligat a un engranatge organitzatiu-empresarial mastodòntic, amb una dinàmica complexa, definida per la societat de masses i el consumisme. Només les empreses que disposen de grans capitals i es troben ben situades dins les xarxes internacionals de comunicació tiren endavant. En aquest context, la seva funció s'allunya cada vegada més de la realitat que va potenciar l'expansió inicial de la premsa. Molts creuen que en una societat de masses com la nostra només tenen raó de ser els "periòdics de consum".

Els il·lustrats consideren la difusió de textos escrits com l'única possibilitat de fer córrer les noves idees i de trencar l'opressió dels vells esquemes sociopolítics.

Els filòsofs il·lustrats van desenvolupar la crítica pública (fins aleshores prohibida pels règims absolutistes amb el suport dels dogmatismes religiosos), tot considerant que es tractava d'una tasca primordial; les seves primeres preocupacions s'orientaven cap a la reflexió moral, literària i humanística (la llibertat de pensament, la tolerància...), però ràpidament s'eixamplaren cap a les inevitables relacions d'aquestes amb les qüestions econòmiques i

polítiques. Fins i tot el projecte de l'Enciclopèdia de Diderot i D'Alembert va néixer amb el propòsit de posar a l'abast del públic els coneixements tradicionalment reservats als "savis"; per tant, com una gran empresa de promoció humana, d'obertura d'un espai públic de lliure accés al saber, on es feia possible la lliure discussió i l'establiment d'una opinió pública.

Els periòdics han estat un factor clau a l'hora d'obrir un espai de lliure manifestació del pensament, de coneixements i de creació d'opinió pública. L'existència d'un espai públic per a la discussió de punts de vista i interessos constitueix un aspecte decisiu del desenvolupament *real* de la democràcia. Sense debat públic, amb garanties d'informació suficient i pertinent, sense un debat obert a la pluralitat d'alternatives i interessos, no hi ha democràcia.

La política actual de molts sectors poderosos dels països occidentals es caracteritza pels intents de manipulació de l'opinió pública; qui domina els mitjans de comunicació domina l'opinió pública, és a dir, té a les mans l'instrument de legitimació "democràtica" de les decisions polítiques (en un ús absolutament pervers i degenerat del sentit d'aquests termes). Ara podem pensar en el cas italià de Berlusconi, referit a mitjans de comunicació en general i especialment a la poderosa TV; però anys enrere era la premsa la que podia fer aquest paper decisiu: és famós el cas d'Hugenberg, que cap al 1930 controlava el 60% de la premsa alemanya i que contribuï decidivament a l'èxit polític de Hitler.

Què queda en la nostra realitat quotidiana d'aquella grandesa que els il·lustrats atribuïen a la tasca de la premsa? Hi ha algun lligam entre la premsa i la democràcia que no sigui negatiu? On són els intel·lectuals o les persones d'idees, amb esperit crític i dialèctic, disposats a fer quelcom més que nedar i guardar la roba?

Hem d'adonar-nos de la necessitat imperiosa del debat públic d'idees per a la supervivència de la política democràtica, la cultura i la vida de l'esperit (entesa com el cultiu de la sensibilitat i la creativitat humanes). Els mitjans de comunicació no escrita tenen molts avantatges, però acostumen a simplificar i a tractar amb tanta frivolidat qualsevol tipus de debat que no podem deixar que monopolitzin l'espai públic.

Pensem els nostres desigs, inquietuds i necessitats mitjançant les idees que hem trobat i hem estat capaços d'establir en el context de la nostra biografia. El flux de les idees requereix conceptes, paraules, experiències i coneixements, igual que el silenci i l'espai reflexiu de l'escriptura. La comprensió, la diferència, el matís, la precisió, la síntesi, es nodreixen del ritme més lent i penetrant de l'escriptura.

Les idees es multipliquen i diversifiquen en l'intercanvi lliure dels individus. Quan aquest es produeix, es configura un llenguatge compartit que permet una opinió comuna en qüestions bàsiques, així com la discrepància en moltes altres. La bona marxa de la societat necessita tant l'una cosa com l'altra: una base mínima d'integració que asseguri la possibilitat d'una convivència civil i una discussió permanent per a afrontar els problemes amb perspectives de futur.

Necessitem una premsa que sàpiga conrear l'especificitat d'aquesta tasca que només el debat escrit pot dur a terme; no n'hi ha prou de trametre notícies i de reproduir declaracions de polítics o les xafarderies sobre els famosos; cal fer lloc a la crítica raonada, a les diverses interpretacions del que hi ha al darrere dels esdeveniments. Deixar que s'expressin els qui no són polítics ni famosos i que tenen coneixements diversos; des de les seves perspectives diferents es pot fer palès l'error habitual de creure que els grans problemes o no tenen solució o, en el millor dels casos, només en tenen una de bona. El debat d'idees potser és un

afer minoritari, però crec que interessa moltes persones, ara més que mai, quan hi ha un esgotament de velles ideologies i un cert fàstic envers els tòpics i les simplificacions que volen ocupar-ne el lloc. Obrir espais on ironitzar sobre la miopia i la visceralitat disfressades de raó política o filosòfica no seria cap mala cosa per a la nostra societat.

Amb el suport del paper o mitjançant la informàtica hem de multiplicar els nostres llenguatges per descobrir aquelles realitats que molts voldrien amagar o dissimular. En el decurs de la història l'ocultació ha estat conreada pel poder, el dogmatisme i tota forma de pobresa d'esperit. Avui podem imaginar la utopia de xarxes de comunicació d'aficionats i professionals *freelance* a nivell mundial, que desarticulin els interessats muntatges televisius o de les grans agències informatives...

Però les perspectives utòpiques, tanmateix necessàries, no ens han de distreure dels problemes presents i del pont que hem de construir cap al futur. Com passa sempre, però especialment en tots els tombants de la història, necessitem persones d'idees que s'expressin, que siguin conegudes, escoltades i discutides. Cal ridiculitzar les estupideses, avergonyir els petulants, desemmascarar enganys i assenyalar contradiccions.

Es pot confiar als intel·lectuals aquesta tasca? Caldrà provar-ho una vegada més. EL TEMPS vol arriscar-se en aquesta línia i proposa una fórmula que ens permetrà d'experimentar i de contestar algunes d'aquestes preguntes.

Margarida Boladeras

Premsa de tot el món és present als nostres quioscos. Els mitjans audiovisuals no han fet recular el paper dels escrits en qualsevol tipus de debat públic.